

LOVEC VÁLEČNÝCH ZLOČINCŮ

V bývalé Jugoslávii prošlapával vyšetřovatel **VLADIMÍR DZURO** cestu spravedlnosti a jako jeden z prvních pátral po obviněných zločincích, kteří pak skončili u mezinárodního soudu. Jaké to je, pracovat ve válkou poničené zemi, kde jsou všichni proti vám?

Text:

Martin Hampejs

Foto:

Yan Renelt, archiv Vladimíra Dzura

Jeho pracovní kariéra jej přivedla na řadu míst, kde se psala historie posledních třiceti let. Pracoval pro Interpol, OSN v bosenském Sarajevu a stal se vůbec prvním Čechem, který pro mezinárodní haagský tribunál vyšetřoval válečné zločiny v bývalé Jugoslávii. V kariéře Vladimíra Dzuro jsou však i etapy s označením „přísně tajné“ – a o těch zatím mluvit nesmí.

Nedávno se rozhodl, že se o to, co fici může, podělit v knize shrnující jeho zážitky z vyšetřování masového hrobu v malé vesnici Ovčara ležící nedaleko Vukovaru v nevyjádřeném cípu chorvatského území. Proč právě tento příběh? Znamenal totiž zásadní zlom v přístupu mezinárodních organizací k zatýkání válečných zločinců v někdejší Jugoslávii. Vladimír Dzuro a jeho kolegové totiž velení vojenských složek NATO v Jugoslávii ukázali, že lze lsti vylákat a zatknout válečného zločince, aniž by po jeho zatčení v oblasti hrozily nové národnostní konflikty. Po zatčení Slavka Dokmanoviče, který se podílel na vraždách v Ovčare, již vojáci neměli na výběr a zločinci byli aktivně zatýkáni po celém území Jugoslávie.

Z kriminálky do Interpolu

Když Vladimír Dzuro vešel do dveří, jeho první reakce prozrazovaly, že vstoupil člověk, který celý svůj život strávil pečlivým pozorováním. Prohlédl si prostor a rázným krokem se vydal ke stolu. Vypadal tak trochu jako inspektor Kojak a dojem se ještě více prohloubil v momentu, kdy promluvil – hlasem silně připomínajícím dabéra slavného filmového detektiva, totiž Miroslava Moravce. Byl jsem nevyšlovně rád, že otázky budu klást já a ne on. Jinak bych se přiznal ke všemu.

Dzurova obdivuhodná a dobrodružná kariéra začala dávno před jugoslávským konfliktem. V době, kdy byly v módě košile s krátkým rukávem a jedním z nejžhavějších účesů byla trvalá. V roce 1984 nastoupil tříadvacetiletý Vladimír Dzuro ke kriminálce na Praze 10, kde pracoval devět let. V roce 1993 se rozhodl odejít. Chtěl pracovat v zahraničí.

„Dělal jsem na kriminálce na násilí a po několika letech jsem chtěl změnu. Asi jsem až moc koukal na americké filmy. Myslel jsem si, že Interpol je jako kriminálka, ale mezinárodní. Uměl jsem anglicky, přihlásil jsem se a vzal mě. Byl jsem plný elánu, ale zjistil jsem, že ta práce je úplně jiná. Měl jsem sice krásnou kancelář, ale ne bavilo mě to,“ popisuje Dzuro, co ho přivedlo k odchodu.

Náhodou mu švagr přinesl náborový leták jednotek UNPROFOR, ochranných sil OSN. Štěstí mu přálo a práci získal. Odcestoval do Sarajeva, kde měl za úkol vyšetřovat prohršky jednotek OSN. Věděl, že ve válkou sužované Jugoslávii to nebude snadné. Sám však

přiznává, že si neuměl představit, jaká bude nakonec realita.

Válka v Jugoslávii vypukla na začátku 90. let. Po osamostatnění Slovinska v červnu 1991 chtěli nezávislost také Chorvatí a následujícího roku i Bosňané. Nato vypukl spor se Srby, hlavními tahouny někdejší federace, který vyvrcholil masovými etnickými čistkami a zabitím na všech stranách konfliktu. Vladimír Dzuro přicestoval do Bosny v roce 1994, kdy do konce války zbýval ještě rok. Prostředí bylo strašné, Sarajevo rozstřílené. Infrastruktura byla poničená, obě strany naschvál ostřelovaly důležité dopravní spoje. Byty nebyly v zimě vytápěné, ohřát se člověk mohl pořádně jen v autě. Procházet se po ulici se téměř nedalo. Na střechách domů číhali ostřelovači, před nimiž se dalo schovat jen velmi obtížně.

„V Sarajevu se střílelo všude. Navíc jsem měl kancelář hned vedle ministerstva obrany, které se Srbové po celou dobu snažili naslepo trefit zpoza kopce,“ vypráví o situaci v Sarajevu Dzuro.

Tehdy ani netušil, že existuje Mezinárodní trestní tribunál pro válečné zločiny v Jugoslávii. Internet byl teprve v plenkách a se svojí rodinou mohl mluvit jen jednou týdně hotelovým telefonem, u kterého byla vždycky fronta. Čírou náhodou mu o soudním tribunálu v Haagu řekl jeho kolega Joe Binger, který právě tam získal práci. A i díky němu se Dzuro dostal na novou pozici. V dubnu 1995 se stal vyšetřovatelem u mezinárodního soudu.

„Až tam jsem vlastně zjistil, co to je za práci a co se ode mě očekává. Ostatně nikdo dopředu netušil, co se bude dít. Podobný mezinárodní tribunál byl jediné poválečný soud v Norimberku. Všechno jsme prakticky tvořili za pochodu,“ říká.

Dzuro s celým týmem vyšetřovatelů odcestoval do Chorvatska, kde měl na starosti zločiny spáchané Srby na chorvatském území. Spolu práce s místními lidmi v bývalé Jugoslávii byla složitá. Srbové vypovídali jen o zločinech, které v Srbsku spáchali Chorvatí, a naopak.

Ačkoliv všechny zahraniční organizace jako Evropská unie či Organizace spojených národů tlačily na Srbsko, aby jeho občané spolupracovali, nebyla situace valná. Nikomu se příliš nechtělo hovořit o zločinech, které spáchali krajané. „Tahle situace se prakticky pohnula až v době, kdy jsem od mezinárodního tribunálu odcházel. Do té doby se všichni viděli jako oběti, zlí byli jen ti kolem,“ vysvětluje vyšetřovatel.

Jako příklad Dzuro vypravuje příběh, který začal v listopadu 1991. Tehdy srbské vojenské a paravojenské jednotky odvezly v autobusech tři stovky Chorvatů zadržovaných ve východochorvatském městě Vukovar k vesnici Ovčara. Vojáci je dovezli k hangáru, kde je surově bili vším, co zrovna měli po ruce. Kvečeru je

TRESTNÍ TRIBUNÁL

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii byl ustanoven v roce 1993 rozhodnutím Rady bezpečnosti Organizace spojených národů. Vyšetřovatelé a prokurátoři měli za úkol zkoumat čtyři specifické typy zločinů, které se odehrály na území bývalé Jugoslávie od roku 1991. Jednalo se o porušení Ženevských konvencí, genocidu, porušení válečného práva a zločiny proti lidskosti. Nejvyšším možným trestem bylo doživotní vězení. Celkem bylo obžalováno 161 osob, z nichž sedmnáct zemřelo před vynesáním rozsudku. Mezi nejznámější zločince patřili Milan Babić, Ramuš Haradinaj, Radovan Karadžić, Slobodan Milošević, Ratko Mladić či Goran Hadžić, který byl posledním zadržným mužem. Tribunál vynesl poslední rozsudek 29. listopadu 2017 (generál bosenských Chorvatů Slobodan Praljak v soudní síni požil jed a o několik hodin později zemřel) a zanikl k 31. prosinci 2017.

Exhumace masového hrobu u farmy Ovčara. Na místě vyšetřovatelé odhalili 200 těl. Ostatky 64 lidí, kteří na místě měli také zahynout, nebyly nikdy nalezeny.

Vladimír Dzuro s tlumočnickem předčítají práva zatčenému Srbovi Slavku Dokmanovičovi.

Vladimír Dzuro (vlevo) organizuje převoz Slavka Dokmanoviče z kempu speciální jednotky GROM na letiště.

Vyšetřovatel Vladimír Dzuro svědčí u Mezinárodního trestního tribunálu v Haagu.

po dvaceti naložili na valník a odvezli asi kilometr na jih k farmě. Tam buldozerem vyhloubili jámu, Chorvaty postavili řady a jednoho po druhém popravili dávkou ze samopalu. Pozdě v noci jámu zasyпали. Mysleli si, že se masový hrob nikdy nenajde.

Nevěděli však, že jim z jednoho z valníků utekl Zdenko Novak, Chorvat s českými kořeny, který později vyšetřovatelům pomohl určit, kde by se hrob mohl nacházet. Až americký forenzní antropolog Clyde Snow však dokázal vyšetřovatelům říci přesné místo. Vladimír Dzuro a jeho kolegové mohli začít s exhumací. Několik desítek dní poté vytahovali z jámy těla, pečlivě je zkoumali a evidovali. Na místě se našlo celkem 200 těl, 64 se nenašlo nikdy.

První obžaloby byly vydány v říjnu roku 1995. Veřejně čelili obvinění ze zločinů proti lidskosti, mučení a vražd tří členové 1. gardové brigády – Mile Mrkšić, Veselin Šljivančanin a Miroslav Radić. Po oznámení obžaloby však zmizeli jako pára nad hrncem.

Již tehdy vyšetřovatelé věděli, že se na vraždách podílel i Slavko Dokmanović, tehdejší starosta města Vukovar. Podle několika svědků obcházel popravci na farmě, udílel rozkazy a několikrát prý někoho bil. Dokmanović byl v březnu roku 1996 obžalován tajně, aby nebyl obezřetný a bylo možné jej snáze zadržet.

Operace Květinka

„Kdyby systém fungoval tak, jak má, předali bychom srbské vládě zatykač na pana Dokmanoviče a srbská policie by nám ho předala, ale tak to bohužel nebylo. Měli jsme spoustu obviněných, krásné vězení, ale to bylo prázdné,“ vzpomíná Dzuro.

Bohužel vyšetřovatelé nevěděli, kde se bývalý starosta Vukovaru nachází. Až čirá náhoda přivedla Dzura na jeho stopu. Získal na něj číslo od kolegyně, již Dokmanović pomáhal řešit některé zločiny Chorvatů.

„Nemohl jsem jí říct, že ho vyšetřujeme. Tajně obžaloby znali jen lidé, kteří na nich pracovali, ale i tak se mi podařilo získat od ní na něj kontakt. S tím jsem zašel za naším právníkem a domluvili jsme se na tom, že se ho pokusíme vylákat,“ vypráví vyšetřovatel.

Poté, co jim nápad posvětila prokurátorka, se úzký tým kolem Vladimíra Dzura začal zabývat tím, jak podle práva někoho vylákat ze země. Hrůzu jim naháněla představa, že se podaří Slavka Dokmanoviče zatknout, a soud ho nakonec osvobodí, protože uzná, že zatýkání proběhlo neoprávněným způsobem.

Po zpracování právní analýzy se vyšetřovatelé pokusili Slavka Dokmanoviče dostat ze Srbska. „Zavolali jsme mu a zeptali se ho, jestli by nám nepomohl s vyšetřováním zločinů Chorvatů. Překvapivě pro nás souhlasil. Bylo to neuvěřitelné pozitivní. Dokud mu kolega Kevin neza-

volal znova a on nám řekl, že nikam nejede," říká Dzuro.

Nakonec se rozhodli, že se někdejšího starostu Vukovaru pokusí přesvědčit u něj doma. Kevin proto odjel do Srbska k Dokmanovičovi.

„Chtěli jsme ho přesvědčit, aby s námi odjel do Chorvatska, aby nám tam ukázal místa, kde Chorvati spáchali nějaké zločiny. To byla teorie,“ vzpomíná vyšetřovatel. „Do toho jsme ale ještě museli řešit, jak celý zásah provedeme, kdo ho poveze, kdo ho zatkne.“

V UNTAES tehdy byla spousta jednotek a vojáků, kteří se mezi sebou nedomluvili. Velitelé museli umět anglicky, ale řadoví vojáci komunikovali ve svém mateřském jazyce. Vybudovat z nich jednotku, která bude schopná zásahu, bylo velmi komplikované. Navíc o celé akci mohlo vědět jen malé množství lidí.

Naštěstí pro tým vyšetřovatelů byla na místě speciální jednotka GROM, polská obdoba českého Útvaru rychlého nasazení, která v Chorvatsku zajišťovala ochranu velitelů jednotek UNTAES, generálu Jacquesi Paulu Kleinovi, který spravoval administrativu OSN v Chorvatsku. Právě jeho jednotka pomohla zadržet Dokmanoviče při akci nazvané operace Květinka.

Týmu vyšetřovatelů se až po několika dnech a příslibu, že ho Chorvati nezatkou, podařilo Slavka Dokmanoviče přesvědčit, aby dorazil k chorvatským hranicím, kde na něj bude čekat automobil Spojených národů. Myslel si totiž, že si jede promluvit s generálem Kleinem o tom, jak by mohl prodat svůj domeček v Chorvatsku.

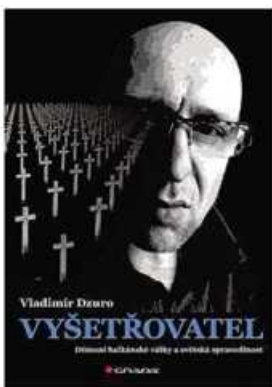
Přípravy probíhaly několik dní. Všechno muselo být nachystané. Automobily, speciální jednotka, tlumočník, který bude překládat předčítaná práva, nebo kameraman, který měl celý průběh zatýkání nahrát, aby mohli vyšetřovatelé prokázat, že byl Slavko Dokmanovič zadržen správně.

„Všechno mohlo dopadnout špatně. Každý ze scénářů zadržení končil větou: ‚Pokud někdo vytáhne zbraň, zastřelíme ho.‘ Museli jsme pro velitele GROMu získat i povolení k použití zbraní,“ popisuje Dzuro.

Odpoledne 27. června 1997 byla akce nachystaná. Slavko Dokmanovič v doprovodu svého přítele dojel k hraničnímu přechodu, kde na něj čekal automobil s velitelem GROMu. Naložili oba Srby do auta a vydali se na cestu.

Po třetí hodině do brány kempu GROMu vjela vysokou rychlostí dvě auta a prudce zabrzdila. Na automobil se okamžitě vrhla speciální jednotka a vytáhla Dokmanoviče i jeho přítele z auta a postavila je ke zdi. Příslušníci GROMu mu sebrali sako a tašku, kterou měl u sebe. Prohledali ho a jeho přítele odvedli.

„Pak jsem přišel na scénu já,“ popisuje zásah Dzuro. „Stál tam přede mnou takový strýc v bílé košili a pouty na rukou. S tlumočníkem jsme mu přečetli práva a on uvedl, že je nevinný.“

Kniha *Vyšetřovatel* je unikátním svědectvím českého kriminalisty Vladimíra Dzura, který byl dlouhá léta jediným českým vyšetřovatelem pracujícím u Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v Haagu. Vydalo nakladatelství Grada.

Speciálové mu nasadili kuklu a během deseti minut jsme byli pryč.“

Operace musela proběhnout rychle. Hrozilo totiž, že by vyšetřovatelům mohla Dokmanoviče sebrat chorvatská policie. Byl na něj totiž vydán zatykač i v Chorvatsku, a pokud by se dostal policií do rukou, hrozilo, že by jej soudili sami – a celé vyšetřování by přišlo vniveč. Nebyl tehdy čas ani na zaevidování všech jeho věcí.

Další zvrat se objevil poté, co Dokmanoviče dovezli na letiště, odkud měl spolu s vyšetřovateli odletět do vězení v Haagu. V letadle Dokmanovič několikrát žádal, aby mu dali zabavenou tašku, kterou měl při zatčení u sebe. Prý v ní měl cigarety. Během kontroly věcí ve věznici se ukázalo, že v tašce byl revolver. Byl to další moment, kdy si vyšetřovatelé oddechli. Celá akce totiž mohla skončit fiaskem. Nakonec však bývalý starosta Vukovaru skončil ve vězení.

„Mohli tam být mrtví. Že to dopadlo dobře, byl vlastně zázrak. Jeho zatčení nebylo důležité proto, že by to byl nejbrutálnější zločinec, ale proto, že se nám před soudem podařilo ukázat, že je možné vylákat zločince lstí a podle mezinárodního práva jej zatknout,“ vysvětluje význam akce Dzuro.

Tak se to dělá

Prokurátorka mezinárodního tribunálu tak dokázala zatknout Slavka Dokmanoviče využít a vyvinout tlak na velení NATO. Všichni se báli, že situace v Srbsku a Bosně je po válce stále křehká. Velení vojáků se obávalo, že zatýkání zvedne velkou vlnu odporu proti mezinárodní jednotkám a místní by mohli na vojáky útočit. Byl to právě Vladimír Dzuro a jeho kolegové, kdo ukázali, že zatýkání je možné a že žádné povstání po zatčení zločinců nevznikne.

„Objevilo se několik útočných článků v novinách, ale tím celá záležitost zhasla. Lidé už byli z věčných bojů a etnických sporů unavení a byli rádi, že za zločiny nejsou potrestáni oni,“ vysvětlil Dzuro.

Během krátké doby tak byli zatčeni i další obvinění z vražd u masového hrobu na farmě Ovčara. Příběh má však smutný konec. Těsně předtím, než soud vynesl nad Slavkem Dokmanovičem rozsudek, spáchal obviněný v cele sebevraždu. Proces dokazování vražd u Ovčary tak musel probíhat znovu.

Vladimír Dzuro dnes pracuje pro OSN v New Yorku. Je vedoucím divize vyšetřování, která se zabývá dohledem nad vnitřními záležitostmi pracovníků OSN na zahraničních misích. Příběhy, které zažil v Jugoslávii, sepsal do knihy *Vyšetřovatel: Démoni balkánské války a světská spravedlnost*. Do budoucna uvažuje o sepsání další publikace. Ta bude pravděpodobně o tom, jak byl držen v zajetí na Blízkém východě. Tento příběh však ještě vyprávět nemůže.